

BUNJEVAČKO KOLO

OMLADINSKI ČASOPIS za KNJIŽEVNOST I KULTURU

GODINA I

JANUAR - FEBRUAR 1935

KNJ. I Sv. 1-2

Bunjevačke narodne pripovijetke

Susretljivošću gosp. Balinta Vujkova doznao sam za lijepi broj bunjevačkih narodnih pripovijedaka. Poznajući naše zbirke iz Bosne i Hercegovine, Primorja, Slavonije, čakavske i kajkavske, uvjerio sam se, da bunjevačke mogu medju njima zauzimati osobito i odlično mjesto.

Svaki novi prilog narodnih umotvorina pridonosi utvrđivanju vlastitosti naše narodnosti ili narodstva (Volkstum), kako su, poznato, narodne priče i pripovijetke, rječnik, pravne i vjerske starine njemačke sabrane od braće Grimm pomogle osnovati i utvrditi njemačko narodstvo. Opažam, da bunjevački pripovjedači vješto i zanimljivo pričaju, da im je stil živ, zoran, plastičan i razgovoran, da se odlikuju zgodnim uvodima i završetcima, da daju osobit izraz narodnoga duha. Pitalo bi se još, da li nam bunjevačke pripovijetke donose novo, dosad nepoznato narodno dobro, da li u njima nalazimo primjere samo naše narodne djedovske baštine, koju bi Bunjevci bili, recimo, sa sobom ponijeli iz stare južne domovine u novu sjevernu, kao što se za gradišćanke li ugarske Hrvate stalno može reći, da imaju narodnih pjesama i pripovijedaka starih najmanje od natrag 400 godina, prema tome da su ih ponijeli sa sobom iz stare postojbine. Sudeći po ostalim našim zbirkama možemo gotovo unaprijed skeptički gledati na izvornost najvećeg dijela bunjevačkih narodnih pripovijedaka. Ta nijesu ni zabilježene u najzabitnijem kutu našega naroda, kao što su na pr. Grimmove pripovijetke od veće česti skupljene u njihovu zavičaju, zabitnom Hessenu. Bunjevci su došli u blizinu različnih naroda: Mađara, Nijemaca, Rumunja, Slovaka, te se stoga mora bezuvjetno u prvom redu staviti pitanje utjecaja okoline na naše Bunjevce, ako ne i pitanje novog tla, na kojem su se naselili, i to ne jedinstveno i zatvoreno, zagrađeno prema stranama. Doduše sačuvali su Bunjevci najvećim dijelom svoje narodno biće, svoj jezik i običaje; možemo se dakle nadati, da ćemo im u narodnom blagu naći i koju našu narodnu vred-

notu, naše dobro i nešto naše izvorno. Pokušavajući odrediti izvornost i novost bunjevačkih nar. pripovijedaka podajem ovdje samo sumarni, registarki rezultat mogao istraživanja najviše se oslanjajući na dva poglavita, mentorska zborna djela u ovom pitanju, na **Aarna** i **Bolte-Polivku** (Grimmovih pripovijedaka komentar). *)

1. **Glava kralj, srce** (ko pojede), **tri dukata** (Bunjevačko kolo I, 1933 s. 2) — Kontaminacija od A. 567 i 303 III, Gr. No 60, Vuk br. 26, Jagićev archiv I 273, Strohal I br. 7.
2. **Romilo** (ibid. s. 25) — A. 403, 480, Gr. 24, Vuk 34 (Mačeha i pastorka)
3. **Carić** (ib. s. 46) — A. 400 — tri grlice koje se kupaju; jednoj mladić odreže desno krilo i oženi je — por. Mikuličić br. 12, Tordinac br. 17, Grimm Nr. 193.
5. **Zašto se kurjak boji vatre** (ib. s. 77).
4. **Čovik brez glave** (ib. s. 76) — ona vrlo poznata „Laž za opkladu“ — A. 1960 G, Gr. 112.
6. **Božji blagoslov** (ib. s. 78) — A. 910.
7. **Kraljević u zmijskoj koži** (ib. s. 81) — A. 425 A, BP III 225, Vuk br. 10.
8. **600 ovaca i 1 ovan** (ib. s. 84) — A. 571 III c, d, (559); Strohal III s. 152.
9. **Pravda** (ib. s. 86) — (A. 759?)
10. **Čobot od devet akova** (ib. s. 90) — A. 550, BP I s. 510, Čajkanović (vel.) br. 50.
11. **Zavračana šuma** (ib. s. 95).
12. **Trgovac** (ib. s. 98) — to je Grimm Nr. 61: Das Bürle) — A. 1535 (samo po ideji slično).
13. **Ludi Lozija** (ib. s. 101) — A. 851 i Gr. 95.
14. **Zašto se ker srdi na mačku** (ib. s. 124) — Čajkanović (veliki) br. 190; por. možda i Zbornik (jug. akad. XII s. 149, br. 40; drugi je to motiv negoli u A. 200.
15. **Nesudjeni popo** (ib. s. 126) — A. 1641, Gr. 98.
16. **Dužan lemeš 500 dukata** (ib. s. 128) — „Zahvalan mrtvac“ A 506

*) Antti Aarne: The types of the Folk-Tale. Helsinki 1928 (FF Communications No. 74 — II. izdanje od FF. Communications No. 3: Verzeichnis der Märchentypen). — Bolte und Polivka: Anmerkungen zu den Kinder — und Hausmärchen der Brüder Grimm. Leipzig, 1913—18 (citiram pod BP. ili Br.) — Sve naše paralele i varijante dakako ovdje ne iznosim, a što samo nuzgredno i kratko napominjem, znalac će već znati (Mikuličić g. 1876, Tordinac 1883, Strohal, Vuk g. 1897 i t. d.). Glavno mi je bilo naći i odrediti u Aarne i BP (Gr.), jer se tu upućuje na strane i naše paralele i varijante o dotičnom motivu.

17. **Kradljivi Petar** (ib. s. 130) — A. 1525, Gr. 192.
18. **Ovce sa svilenim runom** (ib. s. 132).
19. **Brebac sotona** (ib. s. 194) — A. 248, Gr. 58 — u bunjevačkoj je legendarno upereno protiv pijanstva.
20. **Careva kći i diviji bravac** (vepar u Bunj. nar. čitanci s. 4) — A. 425 I.
21. **Čilašin Janko** (Janko Kobilic — kobilica ga dojila) — ib. s. 6 — A. 301 B, Strohal III (235: Poldrugi Martin i pedanji dugi čovik).
22. **Kralj bez svitlosti** (ib. s. 9) — aždaja mu otela sunce, mjesec i zvijezde; uzeto iz bunj. „Danice“ 1895 s. 41.
23. **Grozdanko** (Pravi bunj. kalendar za g. 1934 s. 55) — A. 302 (303).
24. **Čobanin u podzemnom carstvu** (ib. s. 61) — (A. 313)
25. **Kako mož(eš) tri jarca pomust'** (ib. s. 110) — starac, Kralj Matijaš i plemići — por. M. Stojanović (1867) br. 20: Zna starac ostrići.
26. **Bunarko** (Književni sever IX, 1933, s. 66 sl. — (A. 471?)
27. **Luda divojka** (ib. VIII, 1932, s. 300) — slično A. 875.
28. **Kostadin** (ib. IX, s. 260 sl.)
29. **Čudni jaganjci** (iz „Danice“ 1919 s. 42; Knjiž. sever X, 1934 s. 245) — A. 471; por. Valjavec (1858): Starac Jožef.
30. **Ujak mu otac, a mati žena, i opet se spasli** (Knjiž. sever X s. 249) — A. 931 (Kralj Edip; Nahod Simeon)
31. **Jankela i zmaj** (ib. s. 316) — A. 1119, 1121 (Gr. 15)
32. **Istina lipa, laž dobra** (ib. 347) — ne čini mi se upravo narodna.
33. **Košta l' koza dukat?** („Danica“ bunjevačka za g. 1894) — A. 1538; Glasnik zem. muzeja (Sarajevo) XXV s. 345.
33. **Prase** (— devojka) i **krmača** (Biskupa I. Antunovića kalendar za god. 1935 s. 21) — A. 402 (Miš, mačka, žaba etc. kao zaručnica).
34. **Lipa mladoženja** (ib. s. 33) — A. 930 I, 313 A; Bosiljak, list za mladež u Zagrebu I (1864) s. 67-72 — Kraus II Nr. 105; Nar. pripovijetke u Zagrebu 1911 (nakladom Hrv. pedag. — Knjiž. zbora): „Smrt usuda“ s. 89
35. **Vragoslasi šegrt** (i pop, majčin mu ljubavnik) ibid. s. 50 — A. 325 i...
36. **Tri plasta sina** (i lakomi pop bećar) ib. s. 54 — A. 1535; Gr. 61; Cosquin II p. 177; Kraus I 249; Wesselski, Hodsiha Nasreddin II S. 205, Nr. 407.
37. **Bog i sv. Petar na zemlji** (ibid. s. 56) — A. 750 A, (1245, 791) — namjerili se na glupe ljude kao na pr. na Mazinjane, por. Zbornik (Zagreb.) VIII s. 132, točka 10.

38. **Bog i kraljevi sinovi** (ibid. 65) — A. 571 (ludorijama nasmiijati kraljevu kćer); Gr. 64; Strohal III s. 144 br. 4; Čajkanović (veliki) br. 57.
39. **Mrtac i trgovac** (ib. s. 69) — A. 506 (zahvalni mrtvac); Stojanović br. 31; Čajkanović (veliki) br. 44 i 45.
40. **Mater i ljuba** (žena sinovlja, koja ne može podnijeti majku svoga muža, te na kraju traži, da joj donese muž majčino srce) Knjiž. sever VII s. 224 (Neven 1900 s. 186) — glasoviti internacionalni motiv u pjesmi; por. Matice Hrvatske Hrv. nar. pjesme (Zagreb) knj. I br. 37 (Nezahvalni sin), V br. 146 (Ljubav materina); Blažinčić, Nar. pjesme (1920) s. 110 (Majčinsko srce); Kuhač IV br. 1519.

Nisam mogao paralele ni varijante br. 5, 9, 11, 18, 22, 24, 26, 28. Najzanimljivije i najčudnije su br. 9 „Pravda“ (plastično se predočuju primjeri nepravde: Usud, sudac, bezbrki pop, otac prema mladomu sinu, slipac risan, bradati djed, dva brata koja se svadjaju); br. 26 (Bunacko), br. 28 (Kostadin, graditelj kosti u ljudskom tijelu i br. 22 (Kralj bez svitlosti), te bi njima trebalo potražiti paralele i izvore.

Dr. Marijan Stojković (Zagreb)

Gdje si već noći?

Gdje si već noći? ... Svoje sam misli poslao još zorom oni se nisu vratili... Ti, noći kao da danas kasniš? ... Gdje je melodrama tvojih pramova i haljina? ... Gdje je korak sjena? ... Znam, s tobom će se vratiti misli moje, ja ih očekujem. Dvor je prazan... Sam sebe dubem... Znaš dobro da spavati ne mogu, ja sam tvoj miljenik... Dodji! ... Nastani. Mnogo ću ti pričati o vatri srca. Budi mi tinta. Uzeću pero. Umočiću u tvoje tamno odijelo; Papir će biti haljina majke moje i pisaću dragoj Joli. Neka mi sutra dodje. Neka barem samo naidje kraj moga stana... Budi dobra noći...

Doziv moj sluša široka ulica. U njoj svijetla gore. Sjećaju dušu na vatru mladosti prošle i grčim pest i bunim se... Osjećam nešto silno u sebi. Nešto buntovno govori: Raditi, patiti, htjeti... Oduzimam od svoje duše vatru pomalo i biće lakše...

Ispuni vrhunaravni zakon: Meni su bogovi rekli da pjevam i ja pjevajući izjedam srca svoje...

Noći nastani. Ja ću pisati pismo na haljini matere svoje, a tinta ćeš biti ti, po tebi ću i pismo poslati u daljinu...

BLAŠKO H. VOJNIC

BRATU ŠTO ORE PO OSAM SATI DNEVNO . . .

Tehnika je danas velika, Evropa puna je svega . . .
A ti skrhani brate, oreš dnevno po osam sati.
Tvoja još mlada ruka, čovječja je, za dokolicu ne zna
Nigdje se na krilo nasloniti, nigdje u zamjenu stati . . .

Doći ću i ja na salaš. Da li je ledina zelena,
Po njoj rascvale trešnje, orasi lišće pružaju?
Da li je naraslo cvijeće svetog Ivana na mrginju
Ruže li kraj puta pupaju? . . .

Dinje su posadjene, krastavci, oh, njihova je puzava vriježa
Ko moja misao što se po polju u ponoći skita.
Da li je i mak zasadjen u okrilju hladnoga dola
Čuje se pjesma rita? . . .

Idem na brzom vozu. Željani sam da pričaš zanosno:
Lujza je oždrebila žensko, Junka malog bika imade.
O golubovima što po dvorištu lete, na polja odlijeću
Poznaš što imaju malih, koji tek gnijezda grade . . .

Ja ću se sažalit jako. Kroz suzu daću ti ruku,
Šešir ću navući jače da suza na lice ne pane.
Snagu ću blagoslovit tvoju. Istrošeno zagrlit tijelo
Od radnje neprestane . . .

Iskidaću svjedodžbu školâ. Obući ću paorsko odijelo
Zasukaću rukave,
Da te zamijenim u radu, da osjetim paorski posao
Neka me i prašine plave . . .

Ja neću više putovat, bratska ljubav neka nas zajedno drži
Radiću ko zadnji vo . . .
Da tu utopim želje, da vidiš da se ne sramim raditi,
Iako znam: Nagrada je ko i tvoja — bô . . .

Blaško H. Vojnić

Posvećeno : Djevojci bez srca

V.

Prolazim ulicom, prolaze ljudi i sve nas neko vodi, sve nas neko drži i svi se nečim nadamo i nečim radujemo.

Drumovi su oživjeli, proljeće se naslućuje u zemlji i šumama, a novi život vrije okolo nas i čeka samo čas da izbije iz svih stvari te da zapleše i u visinama i da sve opiše nekim nerazumljivim veseljem koje se zna iznenada pojaviti u našem srcu a da ne znamo tome ni uzrok la ni namjeru.

Prozori su na kućama bistri i radoznalo motre u daljinu, djeca su u dvorištima u košuljicama i igraju se klikerima, govorkaju kao što potok šapuće ispod sela i osjećaju da je neko došao preko noći, dotakao se li kuća i zemlje i svega i sve zagrijao, razvedrio i u sve ulio svježinu.

Seljanke nose na glavi u kanticama mlijeko i misle na telad od prošle noći i slute da u polju niče trava i da pijuču pilići i da ržu konji li žele širinu dolina i miris sijena.

Djevojke češljaju dugu crnu kosu, silaze u vrtove i sade cvijeće i misle na zvjezdane noći, na moćne oči vjernog dragana, a starice i starci među naočari da vide ko je to došao a da ne primjetiše.

Idem ulicom i osjećam da je zemlja pod nogama meka i topla kao obraz u djeteta, da su ljudi drukči, da su im oči pune svijetla i životne želje...

I osjećam kako me neko zove u daljinu i govori mi da pobjegnem od umornih misli, od težine tijela te da podjem poljanama na kojima će zamirivati zemlja pod plugovima i gdje će seljaci skidati kape kao da prolaze pored crkve.

Uzet ću štap u ruke i poći ću u susret putniku iz daljine!

VI.

Na stolu gori svijeća...

Sâm sam. Preda mnom je otvorena knjiga, na njoj se vide tragovi mnogih ruku koje su je nekada prelistavale i koje su možda sada uvenule u svečanim zatišjima.

Zatvaram knjigu, prilazim prozoru, a duga i crna sjenka me prati i čudno ocertava po podu i zidu.

Vani je topla i mirisna noć... Zove me neko, zove me i ruši mi sve misli i oduzima mi mnogo traženi mir. I čujem da negdje tu u blizini pjevaju radnici, kikoću ženske i gude violine.

Našto mi i knjiga na stolu i nemirne misli i to dugo ve-

černje sjedenje kada su mi oči već umorne a ruke žele dodir svježih parkova i miris noći!

Navlačim kaput (od dugog nošenja mastan) i dugo idem dvorištem i cestom koja vodi u polje i beskrajno želim nešto dobro i ljubazno što bi me moglo jednim stiskom ruke ili jednim pogledom osvježiti...

Ceste su osamljene, drumovi su obasuti mjesečevim svjetlom a ja idem ko čovjek koji nema ni ognjišta ni domovine...

VII.

Vratio sam se stazom u prošlost pa sam prošao i ispred njene kuće. Što me na nju sjeća? Zašto sam je zavolio i zašto sam je strahom susretao iako sam želio da je vidim?

Sreli smo se, pogledali i produžili put i mislili smo da će sve time i svršiti. Ali što sam je rjedje vidjao i što se više udaljavala, time sam bivao tiši i blijedji i često sam sjedeći pred kućom na klupici venuo li želio da je vidim, ali se ona više nije vraćala...

I kao kad zasja sunce i ugrije drveće i biljke, tako se i ona pojavila na vidiku moga života, probudila je u meni lijepi san, ali je potom nestala a ja sam ispružio svoje dvije blijede ruke za njom kao što drveta pružaju svoje grane za sunčevim svjetlom...

Ante A. Jakšić

NANIKINO KUĆANSTVO

Stara Jela je otresla ruke od sapunavice, odgurnila pralju i skokom provirila na vrata letnje kuhinje.

— A more te ne morile, gde ostade, gde se zalepi? — odjeknuo joj je glas prema ćerki koja je u žurbi zalupila kapijom.

— Nemojte me ni pitati, niti da vam pričam gde sam bila! Videla me Nanika, eh sirota Nanika... — počeo se Lujza rastovarati. Na brzu ruku skide zimsku maramu i uz pričanja pruži ruke pune paketima, prema zaovi koja se tek sad otisla od korita.

— Lepo, mi te poslali po belilo, a čekajući te poernismo — zaklima stara Jela i podje prema živinarniku, da napoji živinu kad je već izašla. Otud promrlja: — Tebe bi mogli slati rad smrti, kako si hitra.

— Ne mogu da se oprostim od nje. Da je samo vidite, smrt božja! Žurila sam se, ali ne pusti... — raspriča se Lujza. — Mi ni ne znamo, a ona malo te ne umre prošle nedelje.

— Ko to? — ozovne se Janja raspremajući stvari što je Lujza donela iz dućana.

— Nanika brate! Steglo je, pa je izneli u bolnicu. Da je vidiš sirotu... Mršavo, izmučeno... šeta se po dvorištu, niko ni

ne gleda na nju. Natužila mi se sirota... Vidiš, mi pitamo gde je naš „vh-hazduh“, nema našeg „vh-hazduha“, a ona skoro medju mrtvima.

U njihovoj kući Nanika Rogićeva je nosila nadimak vh-hazduh. Kako je zbog bolesti bila stalno zadihana reč vazduh je izgovarala sa zevom kao da levi dah i ona je ispadala otprilike: v-v-vhazduh. Otud je ona zaptala taj nadimak. Stara Jela ubriša ruke o debelu pregaču i raskoračena stade pred ćerku sa ljubopitljivim licem. Lujza joj se okrete:

— Odvukario je taj njen Nikola na neku večeru kod venčanog kuma. Nije htela da ide sirota, ali on navalio. Neka ona ne jede, ne mora ni da govori, samo neka je tamo... Eh, tamo ti muškarci, pa dim duvana, miris vina, i došlo tako, da su je otud izneli u bolnicu.

— Kad se ona morala udavati, e pusta ženska glavo — zaklima stra Jela i klikne: — No, pa onda?

— Sirota, sirota! Onda ništa. Odneli je pravo u sobicu gde se umire. Dobila je neke injekcije... Kad se probudila, kaže, ono duboka noć, nigde nikog. Preko na krevetu jedan krklja, mrtav već napola. Ona sirota nadala u dreku, pa kad su došli izgrdilj je. Lekar joj rekao da nema pomoći, ali neka ostane u bolnici. „Ja ga molim kao boga i zahvaljujem se što mi je spasio život“ — kaže sirota — a on se razgoropadio kad je rekla da je nose kući. Razbesnio se, pa grdi i sve, a ona sirota šta će; već veli u sebi: „Kad ću umreti, onda neka umrem medju svojim“.

— Pa sad? — zapita Janja zamačući opet rublje u korito.

— Pridigla se malo. Oživila kao zgaženi crv. Umreće medju svojim! Žalosno je to medju svojim. Došla bih pre, ali mi se tako stešćalo kad sam je tako videla. Kao siročće, niko se ni ne stara da li je živa, ili mrtva. Ona mater samo provirila i kao krmče se namrkosila i uvukla. Drugi rade... Tuži mi se, tuži, valjda sam ja jedina kome se mogla potužiti.

— E, kad ona ima muža — stara Jela se zanjše posprdno.

— Šta ćete — sa nekim saosećanjem prošapta Lujza — kad ona brani njega. O svačem govorite, samo njega ne kudite. On je njoj dobar, a kad je njoj...

Latile su se sve tri u pranje i dok su svojski žuljale prljavo rublje dugo su još lutale reči oko Lujzine posete.

★

Pred vratima letnje kujne je sedila Nanika. Stara Jela se vrzla oko ručka i na časak je samo provirivala, kad je razgovor izmedju Nanike i Lujze dopro do neke zanimljivije tačke. Lujza je čučala pred Nanikom, oduprtih ledja o zid i medju stisnutim kolenima polako tuckala u metalnom žrvnju kukuruz za živinu. Nanika je okrenula ledja jesenjem suncu i zgurena na niskoj stolici kašljucala posle svake pete šeste reči. To kašljucanje je bilo tako sitno i žgoljavo, da se čovek morao začuditi kad je čuo, da taj grudni koš i glasa može da pusti. Njeno kratko a glasno disanje je davalo utisak kao da u prikrajku izdiše slinavo pile. Lice je bilo čudno. Okrenuto u senku izgledalo je žutozeleno.

kao nakisla ilovača. Krezuba usta sa crepastim usnama i svetle oči oko kojih se nahvatala neka tama, sve je to bilo puno konačne zamorenosti. Smešak joj je bio tako zamoren, kao zadnji grč. Naročito čudna je bila ona tamo oko očiju. Posle jakih kiša zemlja oko grobova je često podlokana i ugnuta, ta ugnuta mesta su puna vlažne senke: eto tako nešto je bilo oko Naninih očiju.

Oni su se svi začudili kad im je došla u posete. Ona je videla to spontano čudjenje i nasmešila se. Ipak ustadoh — govorio joj je smešak u čijem umoru je bilo puno patnje i konačnog sračunavanja. Čitavo njeno držanje je odavalo apatiju, koja traži načina da vreme utuče. Kad se smestila, stari Joža prišapta svojoj Jeli:

— Davno se niste videli. Da li ćete do podne biti gotovi sa pridikom...

One su dugo razgovarale o novostima svoje okoline, o svim sitnim pitanjima kućica sa trčkanim kravovima. I posle se našla tačka sa koje je Nanika prešla na svoje stvari.

— Da, bila sam nedelju dana kod Tilke u Zagrebu. Da za života iskoristim besplatnu kartu, nego zašto je moj Nikola na željeznici. Sestra Tilka je bogu hvala dobro, a eto ja. Kad sam sad bila kod lekara, a on se snebiva: „a kud vas andjeo nosio da putujete“...

— Pa i kako si smela sama? — reče Lujza kroz zvonjenje malja, a zadrža za sebe primedbu: — tako bolesna.

— Eh, mislila sam, da za života još nešto uživam — iskrivilako usta Nanika i doda — ali nije to već za mene. Izvela me sestra, da vidim kako se razlila Sava... Bože, za čitavog života nisam tako što videla! Ali mi je došlo rdjavo, pa rdjavo i mislila sam: e sad je već kraj. Umreti, pa umreti! Molila me Tilka da ostanem, ali ja se spremih da samo do kuće dovučem.

— Pazi na sebe, nemoj tako lakoumno... ti moraš na svaki korak...

Nanika nije slušala što Lujza govori, nego maštareći o svojoj poseti kod sestre produži:

— Tako sam plakala tamo. Vidim decu, babe kako sve razgledaju, živo pričaju o svemu, a ja?! Bože moj, zašto neko mora da umre kad bi najlepše mogao da živi — plakala sam. Tilka mi kaže da ne plačem, a kako ne bih plakala...

— Idi molim te, valjda nećeš ti umreti... ozdravićeš ti još — uze da je teši Lujza posle kraće stanke.

Nanika nije ni trenula na ovo. Stara Jela je nešto snažno lupala, kao da nije čula o čemu se govori. Kad je posle jednog uzhada Nanika zinula, da prekine ćutanje, stara se brzo nagnu kroz vrata:

— A je li, kako taj tvoj muž? Slušate se, a?!

— Da djavola! — preduhitri Naniku Lujza. — Znate vi kako su oni...

Nanika skrete očima ispred lukavog lica Jele ka Lujzi:

— Moj muž je dobar prema meni. Ništa mi ne uskraćuje, pazi me...

— Nećeš da priznaš, pa nećeš.

— Idi Lujza molim te, ne govori tako. Što ste vi svi djipilē na njega. Šta mi on može?

Lujza počē vrtiti glavom, odloži žrvanj i počē lupati šakom kao da se predomišlja. Reši i naglo reče:

— Slušaj brate, kad je tako onda da ti kažem. Nisi više ona ženska što pre beše, otkako se udade za njega. Upropasti te taj čovek! Izmršavila, izgladnila i presamitila se od silnog rada. Dabome, i da ga ne braniš više.

Stara Jela razneži glas u dobronamerni savet:

— Nisi se ti trebala udavati, kad su to lekari zabranili...

Nanika se trže, uzrujano se zatrese i u navali reči se teško zakašlja. Kašalj je tako izmučio, da je nestalo vatre besa. One dve su požalile što su je razjarile i Lujza nežno počē:

— Slušaj Nanika, nemoj se naći uvredjena...

— Ma šta me svi napopadoste sa udajom. Dosta mi je bilo i devojačkog života. Moj Nikola...

— Za zdravlje, znaš... Vidiš, dok si bila sa mamom...

— Ostavi mamu, samo mamu ostavi! — kroz kašalj progovori sa ogorčenjem.

— Znam, znam, ali mater je opet mater. Tebi treba mira, treba da se dobro hraniš, da ne radiš mnogo, da olakšaš sebi život.

— Zar ti misliš da meni moj Nikola ne kaže da dobro jedem i pijem i da se ne zamaram?! — jetko se obrecne Nanika.

Lujza i mater se zgleđaju, i sporazumiše se pogledom, da tu pomoći nema. Lujza se trudila da ironičnost svojih reči ublači što više, kad je rekla:

— Dobro molim te, kad tako pazi na tebe, zašto si onda prala juče? Zar je za tako čeljade, da čami za prljavim koritom. Jedva si se pridigla, pa pereš i ni kuvanja ne jedeš...

Naniku obuže opet jaki kašalj, disanje joj je bilo hripavo i obuže je neka očajna iskrenost.

— Znam ja to, pa da... Bog mi vidi dušu, kaže mi da ne perem, ali ko će? Moram nas oprati...

— Zar ti ne može, da pogodi pralju?! Toliko si zaslužila? Kome štediš?

— Ali otkud? Ti misliš da smo mi bogatuni? Znaš dobro ko smo mi. I dužni i gladni... Ne može on iz svoje plate. Kad se oženio, imao je malo duga. Sad smo se bogu hvala iskobeljali iz duga, mogli bi lepo da živimo...

— Vidiš, vidiš — umeša se Jela — sad si došla na pravi put. On izvlači svoje dugove, a ti gladuješ. Zato se nisi trebala udavati...

— Nije meni škodila udaja. Ovako barem imam besplatno lekara, a dok smo bile ja i mama, nikad nije doticalo... — spleteno reče Nanika.

Jela i ćerka se opet pogledaše i stara nastavi:

— Vidi Nanika, ne želimo mi tebi zlo, bog bi nas ubio. Ali slušaj dete, ti treba da živiš dobro, na jakoj hrani...

Nanika se čisto povuče u sebe, maštarenje joj preleti preko lica i razvuče oči kao da joj neko pokazuje čudne nove krajeve. Šaptala je:

— Jest, jest... pokatkad bi dobro pao tanjir lake čorbe i piletine... kad bi mi imao ko skuvati i dati... Ali moja mama, moja snaha i brat, to su zlobni tudjinci.

— Ko da ti da? Uzmi sama, uzmi i jedi i pij! Niko ti neće posle zahvaliti što ćeš mu ostaviti imanje — zažari se Lujza. — Kome štediš?! Čuvaš Nikoli?! Dabome! Ne znaš muškarce?! Zaboraviće te kao pelud. Znam, znam, mora lepo oko tebe, kad si mu pisala lanac vinograda. Uzmi i jedi i napij se. Ne staraj se ni za koga.

Nanika je pognula glavu i ćutila. Bila je to paćenička slika. Nije znala na ove reči da odgovori. Posle oduže stanke u kojoj su svi osećali, da je ovo svetovanje tužno uzaludno, ona prošapta:

— Ne mogu rasuti, ono što smo snoktili. Ja sam s njim morala da štedim. Za ove četiri godine našeg braka mi smo se očistili duga i tereta. Dobro jedi...

— Preče je tebi tvoje zdravlje... Da si ostala sa mamom...

Nanikino bolesno lice se razvuklo u čudnu ironiju. To žuto lice je gledalo na drugaricu sa tolikom gorčinom, da onoj stade reč.

— Sa mamom?! — prošapta Nanika. — Zar ti nisi videla i sad ko je moja mama?

Lujzi zaigraše oči kod ovog pitanja. Vrlo dobro je sve videla, nije joj trebalo objašnjenja o staroj.

Nanika nastavi:

— Znaš ti dobro šta sam ja sa mamom proživila. Svi su se oni razbegli, samo sam ja ostala sa mamom, samo sam ja pazila, da nam se ognjište ne rastepe. Sad dabome, sad se znala useliti i snaha Anka i brat Pere, vratio se i propalica Mate... divna dva brata moja. Svemu je kriv moj muž? Nek se oni ne petljaju, ako je meni dobar. Mama, mama!... Propalo mi je zdravlje otkad sam udata?! Propalo je ono dok sam bila s mamom! — otsečno izgovori poslednje reči. Sa gorkim iskustvom zaklimala prema Lujzi i Jeli koje su sa strahopoštovanjem zanemile: {

— Da dobro jedem, da se ne uzrujavam, da ne radim... da?!

Ona zakašljuea kao sipljivo magare, njeno vodnjikavo lice se iskriva i prestenja svoju priču: — Neka im bog plati! Sto sam sve proživila, čudi me kako i ovako živim. Dok je otac bio živ, to je bio gorući pakao. Svirac, znaš šta je to svirac! A maminu ćud ko bi istrpio i da nije svirac. Mi smo odrasli tako, između pseta i mačke. Pred očevu smrt godinama nisu progovorili ni reči i da nije nas dece, od mame bi skrepao kao pseto. Da se tu čovek ne uzrujava! Nikad, nikad mira... Kad sam ostala sa mamom, Pere se oženio, otišao iz kuće i ni na našu stranu. Mama i ja, Pajina siročad, Mate pobegao u svet od žene, ona decu nama na vrat... Mama to sve prima, a Naniko staraj se. Dva lanca vinograda i kuća, a toliko gladnih usta. Mama se samo napije... Da sam ostala s mamom?!

Nanika zastade, nasmee se čudno, pa nastavi:

— Sve mi to nije dosta, još je bio u kući ovaj vrazji sin deda Martin. Klela sam i dan, kad je mama kupila kuću od njega. Prodao se s kućom. Sirota baba Maca mu je umrla od jada. Jedu nešto, on pljune u zdelu i jede dalje. Njoj se smutit,

više sirota... To slušaj svaki dan. Otkako je sam, pojeo mi kosu s glave. Videla si to i sama... — reče Lujzi, zatim se okrete Jeli: — Sobičak mu je baš do kapije, tuda svi prolazimo, Nema u sobi ni iver nameštaja, ni išta. Na krpama spava, a da prostitute i nuždu tu vrši... Smrdi kad čovek prolazi!.. Grlo poderah svadjajući se s njim, a on se samo smeje. Ne radi, nego nekom donese što i najede se...

Lujza je naglo prekine:

— Ono pre kad ste ga poslali kod nas rad kukuruza, otišao pod slamu pa jede sa zemlje peršun i šargarepu što smo bacili iz čorbe psima...

— Svejedno je tom — sa beskrajnim prezirom bolesnog čoveka pristane Navika. — Jesi li mu videla onu jamu nasred obraza? To je od čiza. Vidiš mu zube kroz obraz. Eto to je za njega: turi kamiš u tu jamu i tako puši, igra kao medved... Ti viči, ubi se, on se samo smeje. Tu budi mirna, ne uzrujavaj se. Tu on, tu mama, tu ta siročad, neimaština... U vinogradu kopaj, polevaj, beri, vuci na pijacu... kao vo. Budi sad mirna, ne radi mnogo, dobro se hrani! Ta bila sam i bosa i gola i gladna i isterana! Kad sam se udala jedan pokrivač nisam mogla da kupim... Da sam još ostala sa mamom?!

Reznirano se nasmejala prema Lujzi i Jeli. Stara Jela samo uzdahnu. Lujza obeshrabrena poče:

— Kad oni pričaju, onda je drugačije.

— Da — reče čvrsto Nanika — ali ti barem znaš ko je moja mama i snaha Anka. Sad su se svi nasukali u kuću, da im neće odneti krov moj Nikola i brat mu Lazo. Šesnaest godina se nije javljao ni taj skot Mate, sad je došao. Njega mama može da drži... Samo joj ja smetam, ja i moj muž...

Duboko je zaplakala. Stara Jela je poče tešiti:

— Šta ćemo kad matere nisu svima jednake.

— A je li, zaista, kako taj vaš Lazo, — zapita Lujza — da li je on s tobom i s Nikolom na hrani...

— Nije. Njemu treba samo stan. Šta im i taj momak smeta. Ne mogu svom mužu reći, da brata istera na ulicu. A baš je taj momak taki kao i da ga nema u našoj kući. Nit on nama, ni mi njemu, a dobar je... Uči...

Lujza se zaista setila, da o Lazi niko ne vodi brigu. Pre nekoliko dana ga je tražila. Kod kuće nije bilo Nanike, od Anke je zapitala za Lazu.

— Valjda je kod kuće, pogledajte ga u sobi — odgovori Anka i ode po dvorištu.

Lujza je našla Lazu, gospodina studenta gde spava glavom na prozoru. Na vratima su visile blatnjave čizme i svečano seljačko odelo još neočišćeno od upotrebe. To je bio Nikolin treći brat došao sa salaša u momčenje i ostavio odelo. Na stolu neoprani tanjiri i kašike.

Lujza se sad setila, koliko se moraju u toj kući starati za Lazu i koliko se on možda stara za njih.

Nanika se zamisli i u prekidima nastavi:

— Sad svi viču na mene bajagi radi udaje. Upropastila sam srce i grudi radeći kao marva. Sačuvala sam im kućište, othra-

U BLATU

*Kafana, zadah dima i jevtina vina
crvene oči pijanca
blesak sanjivosti i greha
jauk u obliku pesme
i odjek bolesna smeha.*

*Žena pijano poleže po ubrljanom stolu
i bludno kezi crvena usta,
dok u mislima poniče rodno selo
i kuća stara, razrušena pusta...*

*Dva groba...
Kamen umesto krsta...*

*Pesma žalosna i munja bola se javlja
na sledjenom liku...
Ona zariva nokte u telo,
dok u požudnom kriku
čovjek se grči...*

*Na njenom telu izgaraju ognji strasti,
ona je hladna...
Tihokorača gonjena prividjenjem
na postelju razvrata i srama,
ona je prezrena
i u životu sama...*

Pusto je svuda i tiho...

*U njenom grlu poniče jecaj
i znaci nemoga plača.
Zidine gutaju jauk
prodiran i težak
ulica pospano ćuti
vetar se šunja i pršti zima,
a list — oronula žena — žuti
i pada u blato.*

ZORA J. TOPALOVIĆ

PORODICA IVANA GRGIĆA

(Nastavak)

Prošao utorak, došao i petak, a po Ivana kola ne dolaze. Svako prepodne je istrčavao i vrebao, ne bi li čuo njihovo truncanje o kamenu grud druma, ali nikad ništa. I u petak je sa strepnjom pod pazubom sa zamotuljkom u kom se krila užagrena žuta slanina, luk i hleb, pošao vozom tamo preko u onaj drugi grad do reke i pešice u selo. Kad nisu dolazili, pošao je sam.

Sve to Manda nije znala, dok joj Roza sad nije dosta mirno ispričala. Ona joj je upravo došla kući, što Manda baš nije godilo. Radovala se što nije čula o njima ovo nekoliko dana. Nije sad skoro ni reči pustila, samo je slušala kako Roza prvo mirno, zatim uzrujanije i isprekidano govori.

— Vidim ja — uskipi Roza kao da je pred Ivanom — ne može da spava, istrčava na ulicu, trza se kao lud. — Ali je toliko lukav i podlac, ne bi mi govorio ništa. Ko bi mislio sve to od jednog takog tupavog i nezbrinutog stvorenja?! I sad je rekao, da ide do brata da se tamo s njom sastane i da će se odmah vratiti. Šta me zaludjuje, već dva dana izlazim na stanicu pred njegov. Dva dana sam već gladna i pusta. Ostavio me bez pare — prokune na kraju strašno.

— A šta ćete s njim kad je tupav i go i pust — nevoljno procedi Manda želeći joj reći, da se već raskrste i odu vragu.

— Tupav je?! — rasikće Roza i nastavi preteći: — Lukaviji je taj od svih nas. Kako me je znao iskoristiti i sad da me ostavi. Kaže mi da će se on samo osvetiti ženi i vratiti se kod mene, a ti dotle će me pomagati. Znam ja te lukave muve. Staraće se on vruga za mene, kad mu bude dobro. Ta sutra će me zaboraviti. Evo — učini onaj karakteristični kret rukom — pa će mi se vratiti ako mu dobro podje. Sad treba da mi donese koju stotinu, a gde je?!...

Manda je samo slegla ramenima, gledajući za poslom. Roza još besnije nastavi na to:

— Upropastio me, ali teško njemu. Ako mi još sutra ne dodje i ne donese novac, biće čuda. Ta na mene pljuju ženo, što sam se sastala s jednim takim prosjakom što broje kopiladi ima. Trebao je meni takav?! Šta ti radjaju ovi prosjaci kad ne mogu da drže tu decu jadnu. Kad je go i bos, neka ne koti... — očajno propusuje ona.

Manda negodujući zaklima glavom i procedi buntovno prekorno:

— I siromah je čovek, i on ima svete i plemenite osećaje

i nagone. Pokatkad mu oni donose jedinu sreću...

Roza nije na to slušala, u besu i očajanju je sve to govorila, protiv čega bi i sama žustro ustala da su njoj to rekli. Ona nastavi svoje:

— Ja mu ni nisam žena, imaju pravo što pljuju na mene... Ako se ne vrati, uradiću što niko nije... Žena to ni ne bi uradila, ali ja sam mu... šta sam mu ja?! Ono što mi kažu: kurva, suložnica... Tisniću tamo na njegovu ženu — odlučnim besom zasikta — i sto čuda će biti. Samo neka ne donese novac... sumporna kiselina će se zapenušiti...

— Šta ćete onda?! Upropastićete i sebe i njega...

— Neka, u zatvoru mi je barem siguran život. Imaću šta i pregristi i preko ramena baciti...

A sutradan je Ivan bio tu. U zavežljaju šunka, čitav hleb, kolač i komad slanine i pola stotinarke u džepu. Žena je obećala da će doneti žita na pijacu i dati Rozi koju stotinarku. Roza je na to obećavanje i novo čekanje proklela.

Manda se našla na ulici s njim i resko, iskreno mu došanu:

— Koji vrag vas je doneo opet natrag! Šta šarate toliko... Poslala ga je žena da skupi svoje stvari. On joj nije smeo reći da je još sa Rozom, inače ne bi dobio sve to. Roza je otišla sinu, slagao je.

Posle dva dana novog čekanja i plača, dotrčao je do Mande. Plakao je kao dete. Roza umire. Želi da govori sa Mandom.

Manda je negodujuć, skoro besno, zaklimala glavom i čudila se. Opet je otišla kad ga je pogledala, ali je usput ipak promrmljala:

— Šta ste se i vraćali?! Šta se starate s njom... nastaraće se neko...

— Ta ni ona me već tamo ne zove bog zna kako — ođla se on sad i zaleleče — nisam ni trebao ostaviti službu. Išao sam već moliti gazdu, ostao bih sad već s Rozom, ali neće da me ponovo uposli... Zamislite, ženi me je Kristina mater nakudila. Ovako sam djubre, onaka propalica, tu živim sa jednom ciganskom podvodjačicom... pijanica sam... šta je, što dnevno popijem čašu vina?! Ako hoću mogu da odem, ako neću, ne zovu me — kaže mi sad žena. Eto, ne dolaze po mene... a obećali su... Tako me nakuditi...

Manda je samo vrtila glavom. Kad je otišla, Roza je na postelji ležala kao kaki mrtvac. Usne joj pomodrule, srce lupalo da se skoro čulo, zevala je kao balavo pile. Govorila je Mandi kao da će sutra sigurno biti mrtva. Neka je Manda sahrani, ona će joj ostavi uplaćenu knjižicu posmrtnog društva. Ivan ni znao nije za tu knjižicu. Manda nije mogla drugo no

slušati. Kad je Ivan ispratio, molio je:

— Govorila mi je da ištem od vas, da joj o podne donesete jedan tanjirić čorbe, ako boga znate...

Kad je Manda sve to ispričala prijii Jeli li snahi Rozinoj Mariji i čudila se otkud se Roza tako naglo razbolila, oni se likujućii i prezirno nasmejaše.

— Idite vi s tom — reče zlobno Marija — nije ta bolesna, nego se našderala nekog praška. I kad sam joj ja „otela“ sina, kako ona veli, i onda se komedijala tako. Čim se sad našdere, sutra će već ustati... Trebalo bi tu batinom po krs-tima.

— Zar tako?! — pretećii sevnu oči u Mande kad je to čula. — Prave ludorije i dolaze drugim ljudima na vrat...

I kad je odnela Rozi ručak prigušeno je ružila:

— Šta to radite?! Zar za jednog golog Ivana tu da čudesa pravite?! Šta će vam on...

— E šta radim?! — slabim izmučenim glasom zakuka. — Najbolje je da umrem...

— Da umrete, eh! — karajućii klikne Manda i pregrize reč, a htela joj je reći resko: — Šta onda ne umrete, šta se samo komedijate.

Još je porodica bila za ručkom kad se Manda vratila i muž odmah zapita:

— Kako ta tvoja bolesnica?!

— Požderala je sve, još i koske je ogodala — ljutito odgovori Manda i ispriča sve.

— E kad hoće da umre, što joj uže, to je sigurno — na to će muž — nisi ti toj trebala odneti onda ručak. Take treba pustiti vragu.

— Pa šta znam kad me moli?!

— Eh, kad se ti sa svakim združiš — prekorno joj muž, na što besno klikne Manda:

— Šta se združim?! Šta ih ti ne oteraš s vrata kad tu dodju.

— Ostavi ga mama, — nasmeje se na to najstariji sin — znaš ga. Da su njemu došli dao bi i košulju sa sebe.

— Ah, dao bi... — umekša se otac.

— Valjda ne bi?! — inatećii se, sa jačinom se nasmeje sin mu na što ovaj smešno gundjajućii pristane. On je i sam znao, da mu je najmekša strana to, što se slabo zna protiviti ako ga za čega mole. A naročito je uživao u čašćavanju.

Dok su oni o tome razgovarali Roza je opet grdila, plakala, okrepljena ručkom, a Ivan kršio prste i kad mu je zamerila što opet ne radi, nije smeo reći da ga gazda ne prima natrag.

Ivan je sve češće istrčavao na čošak glavnog puta što vodi

tamo preko u drugi grad. Počeo se pribojavati. Kola opet niotkud. Ni žito se ne prodaje. Čim se Roza digla buka je postala veća. Kroz glavu su mu proletale užasne misli. Ako ne dodju po njega... posao je napustio... Roza ga je jedan čas klela što odlazi, drugi čas ga terala šta već ne ide. Stvari mu zaključala, dala na njega pocepano odelo i rublje.

— Šta mu ne date njegovog — rekla joj jedared Manda, kad joj se opet tužio.

— Otkud da mu dam — otseče njoj Roza — to je sve moje. I odelo i gaće i košulje sam mu kupila kad smo se sastali...

Obuzelo ga beznadje. Osećao je kako između dve stolice pada na zemlju. Slabo je uzimao i zalogaj u usta, a ono što je doneo od žene već je bilo na izmaku. Sve više je visio na glavnom putu uperenog oka drugom gradu. I kad se našao sa Mandom bojazno je prošaptao:

— Ti neće doći po mene...

— Dabome da neće — počeo mu objašnjava Manda — otkud bi i došli? Nisu došli ni prviput, jer znaju da je Roza još tu. Badava ste im rekli da je kod sina. Gde bi vaša žena došla njoj. Nije trebalo ni da ste se micali otud kad ste se jedared uvukli. Ne čekajte ni sad, već put pod noge i zbogom. Nemate vi ništa nositi... sve je Rozino, kako veli...

— Tako će i biti... — ubedi se on — gledaću koja kola što dolaze na pijacu, pa ću s njima otići...

— Što pre i bez objašnjenja...

Tako su već, ne zna se kojijut o tome razgovarali na čošku njihove ulice i glavnog puta, kad se najedared Ivan sav usplahiri. Progundjao je štogod Mandi, čitavim telom i hteo nešto reći, ali je već potrčao prema svojem stanu. Manda je odmah razumela. Sa drugog kraja, ulice su dolazila karuca. Konjima je upravljao snažan zreo mladić, mrk kao kamen; do njega je sedio mali Tomo. Naslutila je da to mora biti Ivanov pastorak Stanko. Dolazi na karucama po Ivana. Videla je kako Ivan još iz daleka viče i mlatara rukama. Iz daleka joj se učinio kao živo klupče ushita.

Vikao je trčeći isprekidano:

— Gde si već... šta otud dolaziš... gledam te već jednu večnost... kako ste tamo... šta Tomo...

I Tomo je iz daleko kliktao nešto.

Stanko je zaustavio konje, mrk, bez reči.

Uhvatio je čvrsto Tomu i spustio ga na zemlju pred Ivana.

Ivan se ohladi.

— Oče, — teško uzdahne Stanko i smrkne još više — mater je mrtva.

Ta njegova mrkost je bila teška. Činilo se da nema suza u tog mladića. Kao da su boli sve iscedili iz njega, samo ostavili tu mračnu tvrdoću. Ivanu se mutio, lutao je po grlu neki pištavi ludjački krik. Činilo mu se kao da licem pada pod kola.

Stanko se na to nije ni pomaknuo. Ništa ga nije taklo. Mračno je produžio posle trenutnog zeva:

— Našli smo ih u kukuruzištu ... jedno do drugog ... ona i čika Martin berber ... Preklao je i nju i sebe ...

Mrk, nepomičan, bez trunca drhtaja izgovarao je reči koje su strašno teške padale na Ivanovu glavu.

— Stari kovač Nesto — doda još hladno se mašeći za kandžiju — video ih je. Martin je pokušao mater grliti ... otimala se i nestali su ispred Neste u kukuruzištu ...

Ošinuo je hladno, polako konje. Karuce su pojurile.

Ivan zinut, licem iskrivljenim na plač, zagrabi rukama kao da će zadržati kola.

Stanko je sedio čvrst kao bazaltni stub. Čisto se osećalo da je napeo svu čvrstinu, da posle iznuren padne, kao potresom oborena klada.

Mali Tomo je sve sa čudom gledao i zavikao za Stankov:

— Braćo, braćo ... — i odmah se okrenuo ocu — ... šta je to s brace, kad tako nem odjuri?! ... Znaš oče, i nova mamica je tako dobra bila i tako me volela i najedared zaspala; svi plaču oko nje, a ona ćuti ... Šta je to s brace i matere, oba dvoje ćute ... Zašto nas je braco tu ostavimo?! — u bezazlenom dečijem čudu zapita na kraju.

Ivan je nepomičan stojao i zurio u prašinu što se kovitlala iza točkova. Gledao je kako za kolima odlazi, nestaje sva zemlja, pred njim se otvara crna provalija, kovitlaju se magle ... stalno je osećao kako licem pada za kolima. U njemu je djikalo, bujalo štogod strašno, što će prsnuti po čitavoj strašnoj provaliji i protresti se kad on padne.

— A gde nas to braca ostavlja? ... — prokrklja mu šapat izlomljen jecajem, prelomljenim jaukom i zevanjem.

U kapiji je stojala Roza. Čudno je gledala. Videla je još kola i Stanka. Razgovor nije čula.

Stiže i Manda. Bez duše zapita:

— Zaboga! ... šta je? ...

Ivan se okrene, pokri rukama oči i iz duboka, ridajući zaplaka.

— Eto ti tvoje ... — oglasi se Roza.

On nije čuo. Tomo se začudjeno razkokodakao. Manda ih

uvede, da se ulica ne bi zblenula na njih. Stanko nestade iza
čoška.

★

Trčao je od drveta do kamena. Nigde posla. Ni uz bedne
nadnice. Roza je tek pokatkad razdražljivo, ironično zinula.
Pekla ga njena čutljivost. Osećao je u njoj podlost i mučku
osvetu zmije. Strašno hladnu sigurnost je nalazio u njoj. Nije
pomišljao na to da analizira njihove veze, osećaje, ljubav...
Samo ga je stiskalo, utuklo, što ona sud čuti. Nju on nije više
pekao, osećao je...

L. B. Snagan

Proleće bolesnika

U slavlju se smeje danas proleće.
Pred njim srp sunca zlatni
Snega klasje žanje.
Cvetovi se bude
U novo svitanje
A na vetru
Plešu travke, trstike i žita
Ko zelena svita
Pjana od ushita.
Bolesnik mladi
Sedi na busenju.
Osluškuje pesmu
U voća pupljenju
Zuk pčela
I crvku svileni
Ptica.
A u njemu
Ko potmula grmljavina
Stenju
Teški otkucaji satova.
Neki kameni obruč
Oko srca ječi
Kije nekog nepoznatog pita:
S novim prolećima
Da li će ga zdravog
Naći rosna žita
Ili će mu mladost
Bit' pod zemlji skriva?!
Mlad bolesnik
Nekog pita, nekog pita...
I ko' da na svodu
Slova crna čita
On zagreca
Više mladog žita
I proleća
Pjanog od ushita.

MARTIN LISAKOV

Ljubav je vlat klasja ...

Ravnica široka zreloga klasja,
Travnata i duga staza,
Najviša gora, a da se uništi
Treba sav snijeg sa Kavkaza.

Ljubav je zore plave prethodnica
Vlat najzrelijega klasja,
Ona je ljiljan što spušta glavu
Kad jutarnje sunce zasja ...

Daleka oaza velike Rusije
Žarište Afrike vruće
Čežnja nad čežnjama, i dah svemira
Ime joj milost, čeznuće.

Crvena zastava, ukras vrtova
Koprena udovice mlade
Nebeska rijeka, voda što teče
Za život težak daje nade.

~~Djerdan djevojke, Plavuše drage
Koja mi je možda sklona
Prsten Plavušin i uzdah njezin
Slatka ko Madonna.~~

Prava je ljubav najljepše doba
I drhtaj ponoći mnoge
Divno se svijetli i prelijeva
Kao bogova toge.

Ona je ^{nijesto} ~~crkva~~ mramornih kipova
Čistih prozirnih kristala
~~Duša molitava~~, noćnih tišina
Kandila i svjetala.

Ljubav je pravda, ljubav je vatra
Rusije daleke oaza
A da se uništi treba sav snijeg
Ledenoga Kavkaza ...

Vojnić H. Blaško

ŽIVOT JE ŽALOSTAN

Danas je opet badnje večer. Inženjer Crnjanski je svršio posao i žuri se kući. Prešao je preko centra grada, gde su dućanski izlozi, puni božićnih stvari sa jeftinim cijenama. Ima i iskićenih jelka, a gore na tabli piše „Veliki Božićni Sajam“. Svet ulazi, izlazi iz radnja, posmatra iskićene izloge, nailaze jedni na druge, izvinjavaju se i razilaze se negde u pokrajnje ulice. Sneg proliće, svetluca se na svetlosti uličnih lampi i pada na smrznutu zemlju.

Ivo Crnjanski digao okovratnik, pa žuri kući da vidi kako to sve izgleda kod njega. Žuri se, a u glavi stalno stari Josip. Istina on mu pomogao, vratiće ga u službu, ali on to siromah ne zna i kako će on sam provesti badnje večer.

Stigao je. Odmah je ušao u sobu da vidi kako je, je li sve u redu. Zadovoljan je. U kuhinji je ona, sprema večeru.

Njegova mila drugarica i žena.

Pozdravili su se. Ona je sva zajapurena, a oko nje se diže para sa štednjaka.

Večera je gotova i oni su već uskoro jeli.

Pod jelkom gori skromno jedna svećica u čaši sa žitom. Nju treba gasiti vinom po običaju Ivinih djedova i na koga ide dim, taj će te godine umreti.

Ugasili su je. Dim je otišao gore.

Nekako je tiho u njihovoj sobi i njih obadvoje ćute. Ivo je zamišljen a i Kata onda ništa ne govori samo ga posmatra.

Sudbina staroga radenika bacila je inženjera Crnjanskog u najranije detinjstvo. Pred njegove oči izidje dječarac crn mršav u droljavom odelu kao prosjače.

Kad je išao u prvi razred gimnazije njegov roditelji su stanovali daleko izvan varoši u jednoj kućici pod bregom stare ciglane. Otac mu je radio u ciglani dok je još ciglana radila. Majka je mršava slabunjava žena.

Mali Ivo je morao svako jutro ustajati ranije jedan sat nego ostali, da bi stigao na vreme u školu.

Leti se još dalo izdržati, ali kad je došla zima slabo opremljen, on je gotovo premrzo dok nije stigao u gimnaziju. Često su mu se smejali drugovi i profesori, jer retka je bila zima kad on nije imao na sebi mamine bluze, pulovere, očeve zimske čarape i slično što je njegova majka mogla prekrojiti za njega.

Ali ipak učenik je bio najbolji u cijelome razredu. A šta je i mogao drugo raditi, do li naučiti redovno pitanje svoju za-

daću. U staru trošnu ciglanu niko nije hteo zalaziti, a niti je ko stanovao blizu nje. Tako je on dok su ostali njegovi drugovi posle učenja igrali futbol, išli u kino, zalazili jedno kod drugoga, sam hodao po prostorijama stare zapuštene ciglane i razmišljo o onom što je čitao. On je siromašan dječak i može samo da sanjari o boljem životu.

Izidani hodnici, velike peći i visoki dimnjaci ciglane jedini su njegovi prijatelji koje on pohadja.

U njih je on zalazio svakog dana, razmišljao o svemu što mu se desilo u školi i sanjario o velikim gradovima i visokim školama u njima.

Samoća je na njega uticala, te je uvijek malo govorio.

Često je tako sjedeći u pustim hodnicima, gledao njihove oronjene zidove, izbušene mišjim rupama i prekriveni moćnom poučinom zaželio da i on ide u kino da igra futbol i da ima prijatelja, pa da mu kaže sve kako je teško biti usamljen.

U staroj ciglani je njemu izgledalo kao u tajanstvenim dvorcima iz romana i kad se spuštao mrak, njemu je postalo nelagodno, pomalo se uvlačio strah u njega.

Žureći se napolje, da ga ostavi mučno raspoloženje, izgledalo mu je kao da će nabasati na ogromne zmijurine.

Odvratne su to životinje.

U mračnim ćoškovima pod zidom skakale su samo žabe. Pod bregom je njihova kućica, u njoj njegova mati nešto radi i kašljuca.

Uskoro će i otac doći. Večeraće, leći spavati i sutra opet u školu.

Tako je Ivo životario dok nije svršio gimnaziju.

U šestom razredu umrla mu je mati.

Kad je posle toga zalazio u ciglanu, predstavljao je sebi njenu sliku, žurio se u malu kućicu da je vidi, da čuje njeno kašljucanje, ali u njoj nije bilo nikog, sve je ćutilo i utihnulo u oronuli breg. Redje je kod kuće jer ima nekoliko učenika što sprema. Dosta su mu dobro plaćali. Otac je isto po neki put radio te su nekako živjeli. Kad je svršio gimnaziju pošao je studirati tehniku. Oprostio se sa starom ciglanom, prekrio ceo predjašnji život novim željama i rastao se sa ocem. Stigavši u veliki grad, mislio je da će morati napustiti studije, ali mu onda drugovi nadjoše dvoje djece što je spremao za stan i hranu.

Na studijama je upoznao novi život.

Njegovi drugovi polazili su na plesove i zabave. Često su i njega zvali neki ozbiljno neki u šali, jer gde će on na ples

u svojem odelu. Od pantalona koje su mu dohvatale samo do pola listova, napravio je sportske čakšire, cipele je imao uvijek od jake i debele kože i jednu košulju sa leptir-mašnom. Kad se ucrnila, morao je pola dana ostati u sobi jer nije imao drugu da presvuče. Ipak su ga na univerzi jako voleli. Studentice su naročito dobre bile prema njemu. Seća se on jedne kolegginice zvala se Mara. Dok su bili zajedno u studentskoj sobi lijepo su živeli, ali napolje nisu mogli zajedno. Ona je ćerka jednog direktora gimnazije. Jednom su u razgovoru slučajno zajedno izišli sa univerze. U to naidje neki poznanik Mare i pozdravi je. Ona je jako pocrvenila, to je on video.

Nezgodno joj, presiromašno je obučen Ivo.

Uskoro se oprostio s njom i nije se više mešao medju kolegginice.

Muškost se u njemu odavno probudila. Žensko telo ga jako privlači. On je sanjarski posmatrao kako njegove kolege šetaju sa devojkama, vode ih na kupalište ili u šumu.

Svoje seksualno pitanje nikako nije mogao rešiti

Nekoji njegovi drugovi su išli i u bordele, ali on nije hteo. Ne samo zato što nije imao para, već i zato što je smatrao da je velika greška, uopšte to nije mogao podneti, da ona zbog materijalnih prilika, podaje svoje tijelo i ako možda nema ni potrebe, a ni ljubavi prema onom kome daje.

Slobodno vreme je provodio po parkovima i leti u šumi. Sjedeći u parku pored njega su nailazile gimnazijalke nekoje same pohvatane ispod ruke nešto važno pričaju ili se veselo smeju. Idu one i sa gimnazijalcima i studentima. Kad prolaze kraj klupe gde Ivo sedi ni jedna ni ne pogleda.

Sa njegova odela one nisu mogle pročitati da je njegov vlasnik student tehnike. Čak nije vredilo ni to što je Ivo lep mladić, jer u tom odelu on liči na nekog odrpanog vandrokaša, a takvi se ne gledaju iz gimnazijalske klupe. Vidio je on to sve, bilo mu je žao, a u dubini duše se pojavila želja da se lepo obuče pa da može pošetati sa devojkama i poći na zabave.

U toj želji je bio nemoćan i to mu je još više stvaralo čežnju.

Čeznuo je za jednim devojčatom kojem bi mogao reći sve što ga boljelo i koje bi bilo potpuno njegovo.

Rekao bi joj da je on isto obrazovan da nije vandrokaš da nije ni on sam kriv što je siromašan i najzad da je i on čovjek.

— Zašto si se tako zamislio — upita Kata.

U sobi je toplo, Božićna jelka treperi od nakita.

Meka ljubičasta svjetlost električne lampe se razlijeva po nakitu i od tog jelka treperi.

Katin mio glas probudio je Ivu iz sanjarenja o prošlosti. On je pogleda. Neko tužno veselje izbija njoj na licu. Mlada razvijena ona mami. Lice joj čisto lijepo. Ispod tanke kućne haljine, skriva se njeno meko tijelo sa osjetljivom bijelom kožom.

Na čas je sakrila trepavicama svoje modre oči.

Bjelina njene kože na vratu i prikriveni pogled tako ga je uzbudio, da je prišao k' njoj obuhvatio oko pasa, ona je jako porumenila, onda joj on u nesavladivoj uzrujanosti počeo ljubiti usne, obraze i sve što je njeno.

Milovao je njenu plavu talasastu kosu koja se spušta niz ramena i podaje njenoj pojavi naročitu ljepotu. A ona obgrlivši ga poslušno stavila glavu na njegova prsa.

— Mala moja ne ljutiš se što sam zamišljen, što te ne zabavljam kao neki puta. Život je umoran.

Vrijeme prolazi, život teče, a u tom vremenu u tom životu vrte se ljudi radeći nestaju i iza njih dolaze drugi. Ljudi bi mogli ovaj kratak život poljepšati međusobnim razumevanjem i ljubavlju, a oni gaze jedan drugoga, bacaje jedan i drugoga u ropstvo i onda govore: čovjek je najsavršenije biće.

Reci mi mala zašto je to tako!

Zašto mi jašimo jedan na drugome, guramo na stranu kao da nismo svi stvoreni od krvi i mesa kao da nismo ljudi. Ja znam da u ljudima ima osećanja lijepoga i dobrog i to bi svaki hteo da ima jer ono stvara sreću, ali isto tako znam da u njima ima ljubavi prema bližnjemu. Ljubav prema bližnjemu je prvi uslov koji čini čovjeka čovjekom.

Vidiš Kato, Krist je rekao: „Ljubite bližnjega svoga kao sami sebe“. To propovedaju i njegovi naslednici svećenici ali daleko je to što čine od toga.

Trguju oni i ništa drugo, moja mala.

Kata je opazila kako mu oči sevaju.

Kao što je Krist isterao iz crkve trgovce, tako bi isto trebalo da se svećenici isteraju sa današnjeg trga vjere. Neki putuju kroz život, doneto sudbinom nesvetni. Takih ima najviše. Dobro ako sudbina ima nekog upliva na sreću ljudi, ne treba da sami ljudi stvaraju jedni drugima prepreke i kineske zidove.

Ivo je sjeo Katu na stolicu a i sam je sjeo.

Njegove crne oči se sijaju zamišljeno.

Govori o ljudima kao da ih sve gleda ovakve jadne i bezvrijedne.

— Dani prolaze jedan bolje drugi gore, zamaraju ih i kao što svoju korist traže u bijedi i propasti drugih tako isto odmor traže u ljubavi drugih.

Žalostan je život bez ljubavi i kad se setim da ima nje uvijek sam veseo, ali me zaboli srce kad pogledam život radnika u fabrici, a kamoli kad bi pogledao život onih koji su besposleni. Ništa ne rade, ništa ne zarade, ništa nemaju, željni su svega.

Kata ga posmatra neveselo.

Ona bi voljela da se on ne žalosti, zbog ljudske nepravde, da žive sretno, ali je uvidela da Ivo ima u svemu pravo i predosećala je da je on nešto vidio u fabrici što ga je ražalostilo.

A on je prestao pričati, zagledavši se negde besciljno. Proće i ova stotina godina, pomrijeće svi koji se rodili prije kasnije ili možda u isti dan sa njim ostaće sve mrtve stvari iza njih, za koje su se otimali tukli i klali jedni druge i na njihovo mesto će doći drugi koji će naslediti staro, ako ne uvide nešto bolje.

— Kato spremi se sada idemo kod jednog starog radnika, kojeg je hteo upravnik izbaciti, ali je na moju molbu vraćen u službu. Medjutim on to ne zna, mi ćemo mu otići reći i dozvaćemo ga da bude kod nas za vreme božića. — Spremili su se.

Nebo je vedro sa puno zvezdica. Napadao je novi sneg i kao da se od njeg razilazi velika hladnoća.

Oboje dobro umotani oni se žurili prema periferiji grada. Nijedno ne govori ništa zamotali se oboje u svoje misli. Pro-laze pored kuća, birtije apoteka... Na kraju grada kuće su sve manje i siromašnije.

Tamo s' druge strane mlina gotovo u polju, nalazi se kuća staroga Josipa.

U gomili kamara slama i badnjeva kukuružne jedva se raspoznaje u mraku njegova kućica.

Zbijeni jedno uz drugo već su došli do niske ograde.

Jeza ih vata oboje. S' onu strane ograde je kućica. Treba preći veliku čistinu u dvorištu.

Čudno im zalaziti noću u nepoznato dvorište i najradije bi se vratili. Samoća bije iz ove kuće. Ali ipak idu napred. Kad su se približili malim prozorima, ker od nekud zaurla, a neki sonorani glas pomiješan sa urlanjem kera, plačno je pjevao.

Oca nemam, majke nemam

Da joj jadno kažem.

Ni sestrice nemam

Da joj se potužim.

Stari Josip nekako se ote iz usta Ivi.

Sa crkve sv. Terezije zazvone sva zvana, uskoro zatim i

sa crkve sv. Franje i njihovi pomiješani zvuci zajedničkom snagom probijali su hladni zimski vazduh. Svijet je dolazio u crkvu na ponoćnicu da zapjeva: „Radujmo se narodi“.

Zvuci zvona iz daljine, urlanje kera, plačni glas čica Josipa, tako su uzbudili njih dvoje, da je Ivo promrmljo: život je ipak žalostan.

Vojnić P. Antonije

Tuga moja, mladosti moja

Tugo moja što me večno pratiš? Ostavio sam grad. Baskrstio sam sa lažljivcima, otimačima. S ljudima što ne znaju za važnost suhoga krušca. Spustio sam se u do samoća. Obišao sam noću drumove. Na svakom je koraku uzletjelo jato jarebica, dobrih tica. Susretao sam salašare, pozdravili smo se, izmijenili smo par reči, ja drugo nisam govorio do o svojoj tuzi. Kao da je moj život pjesma: Tuge, moje tuge, da su tuge moje, kao tuge druge, ali moje tuge jesu jako teške. Ljudi su mi govorili da nemam pluća živaca... Čudno...

Osluškivao sam svako veče daleko lajanje pasa, a zemljom prolaze stranci, prolaze... Osluškivao sam pjesme bunjevačke djevojke, duge crne kose. Pjevala je bečarce uz pratnju zlatnoga klasja, uz pratnju novoga bilja, u tempu koraka moga...

Sjednem na obalu drumu. Ovdje sam odrastao. Trčao sa obijesnim dječacima, pun života sam bio...

Tugo moja, a onda... Onda si me ti osvojila... Rastadoh se s mladošću. Bio sam jedanput u mijani i dok je čigo sviro ispio sam mladost, ispio sam čašu vina s jednim drugom i rekao: Danas, danas se opraštam sa mladošću... Što sam sada: Mladčić? Čovjek? Glas mi je utihnuo. Drug me gledao, pio je drugi. Lajčo...

Drugi put sam otišao u mijanu s drugom. Uz čaše smo izabrali sestre pratilice naše. Moj drug svečano reče: Želim da me Boginja prati, da mi nadje djevojku, živim u nadi da ću se oženiti, i kucnusmo se... Moje su oči počivale na čašu vina — krvi. On me podsjeti da ja imenujem svoju sestru, pratilicu. Digoš čašu, riječ moja je bila: Tuga! U njoj ću utopiti sve. Vječno sam sam, svi me prezreše, zato velim: Tuga i opet tuga. Jedino u što se pouzdati mogu, jesi ti o tugo i spustim glavu na stol. Kad-god zaželim krilo Tvoje naslonim glavu. Kadgod sam doživao koga, došla si ti, o tugo! Kadgod sam daleko od roditelja, pratila si me. A sada sam kraj njih u rodjenom zemljištu, a ti si uz mene, o teška tuga!

Toliko si me ispunila da sam jedno s tobom, sestro, pratilice tugo!

BLAŠKO H. VOJNIĆ

VRAĆAO SAM SE IZ KAFANE

Mesec se manji kao grudva snega kad kopne
i dok mi se grudni koš dimom izglodjan tanji
ja gegucam iz kafane i čekam da se popne
sunce na površinu zemlje asfaltom pokriveno.

Mislím u neredu kao što je to u celom svetu tako
i kovitlam se kroz misli u sebi

Kao da nikad srećan postao ne bih,
jer ne mogu, jer ljudi kažu da je to vrlo lako.

Zazvonio sam na zvonce noćnome vrataru,
hteo sam kao svaki čovek da idem da spavam
ali za njegovo budjenje dinar treba — vi znate tu pesmu staru —
i najzad vratar plucne za mnóm jer ja sam stanovnik tavana.

Prolazio sam sprat po sprat stepenicama
i osećao sam umor i glad, a u grudima sluz
i dole sam iz svake sobe slušao tango i bluz,
verovao sam da dobri Bog nije uvek s nama. *Bora Kovačević*

LAKU NOĆ

Noć pozdravljaјуći sve dolazi k meni, a ja otvaram usta da
zaželim svima: *Laku noć!*

Neka padne noć i prekrije naš veliki grad i mene da saberem
misli, da zaželim svima: *Laku noć!*

Neka je — govorim u noć — svima: *Laka noć!* I onom što je
danas prevario onu staricu što ne vidi i dao joj slabiju robu za
skupi novac. I onom što je izvuko iz tašne jednoj učenici na sta-
nici u tudjem gradu sav novac, a ona je plakala, nise mogla kući
povratiti. Onom što je tu učenicu usrećio i pružio koju paru da
se vrati. Onom što je danas tukao i tjerao slugu da više radi no
obično. Onom što ne može mirno spavati, pošto misli na tecivo.
Pa i onom što će danas umrijeti ili je umro ili umire...

Onima:

— Koji zorom, cijelim danom metu široke puteve našega sje-
vernoga grada. Koji ruča na putu malo posoljenog i napaprenog
kruha. Koji sjedi pred hotelom da čisti cipele, a nikoga nema, a
on nema ni dinara za večeru. Koji zlo misli, koji me uzmrzio ili
me mrzi. Koji me kleveće. Smatra za propalicu, lumpera... Koji
pate, plaču...

Neka je laka noć:

— Parku na obali našega plavoga Jadrana. Parku kraj naše
stanice. U njemu je nastala misao koja i umrla želja nmoga. Par-
ku kraj velikog puta gdje sam prviput poljubio djevojku, a njoj
sam rekao: Zaboraviti nikada neću. Parku na pravnom fakultetu
gdje smo nas dvoje brali dufla jorgovan. I ti si se smijala od
radosti. I uplela si u plavu kosu. I mene si okitila...

Neka je laka noć: Njivama, šumama, njedrima tvojim...

Noć je pala. Ušutio sam. A nutrina oproštaj za čas sa svime
i govori: *Noć, laku noć!*...

VOJNIC H. BLAŠKO

Večni Žid

Jedan film koji ostavlja duboke i trajne utiske. U jeku filmskih operetskih mlataranja bez umetničkih smerova i stvaranja, ovo remekdelo filmske industrije je unikum unikuma. Conrad Veidt nosi glavnu rolu u kojoj je dao igru sa takim uživljavanjem, kako je samo on sposoban da pruži. Ovaj glumac igra dušom. On živi, a ne glumi, u filmu. Velika je šteta što ga u ovoj ulozi ne vidimo na pozorišnoj sceni.

Ovaj film je tim veće iz nenadjenje, što nam pruža značajne emocionalne kretnje i u samim rečima. Upravo knjiženo-umetničke fraze ostavljaju umetnikova usta, a ne tingl-tangl, koji su nam već uši našuljali. Večni Žid je upravo epohalan pred krstom inkvizicije sa otprilike navedenim rečima:

— Krst od srebra i dragulja?! Ha-ha-ha!... Na Bolgoti je krst bio grub, neotesan, drven i težak. Na ovom vašem od dragulja, krvavo telo je jedini dragulj, jedina plemenita crta...

To je klasična duboka i opravdana revoltacija na lizamerni materijalizam crne internacionale koja trguje najprometnijim artiklom, — sa Najvećim Čovekom. Najretabilnija trgovina: za robu ništa ne plaćaju pri proizvodnji, a skupo je naplaćuju. U to upućuje Večni Žid.

Krst nije došao u zlaćanim haljama na prvu pričest. Prva pričest se nije pila iz zlatnih sudova, nego iz njegovih plemenitih usta — jer je ta prva pričest bila njegova sveta reč, a ne ceremonijalna tirada. On je bio skroman kao i svaki radni čovek, kao i svaki koji misli o čistoti i plemenitosti duše. On je pričest služio u običnom odelu drvodelje.

U ovom se filmu unališe, traži i refirmira. Braća Kristova, njegovi propovednici su oni, koji mu šire bratske reči zbacivši zlato i gramzivost. To treba da su ljudi duše, skromni, a ne lice-merni matirajisti. Drven krst, lanena halja, zemljani kolež. Ovo je snažan atak na misterioznu nepogrešivost glavnog maga crne vojske; atak na sretstvo kojim ono carstvo drma svetom. U filmu koji daje utisak teatralne klasike, mogao je to izvesti i svojom glumom interpretativno analizati samo jedan Conrad Veidt.

Nego nas zaista čudi, odakle ideja filmskim industrijalcima da nam i jedan takav film pruže? Zista neshvatljiva blagonaklonost.

Tu je data snažna pregršt najdubljih emocija, koji su se čitale u svakoj bozi Židevog lica. Žid je tragikum muškaraca, a Krist ljubavi prema bližnjem. Dve ljubavi, uža i šira i dve velike tragike. Žid je čist i čovek do kraja, ne manje ne onaj. Emocionalna skala, lirska finoća najsubtilnijih vibracija je svaki kret tela i lica Dr Bastadiosa (metamorfaza Žida u Sevilji) kod bludnice. To je slika tolike plemenitosti, da čovek pred njom ne shvata otkud može da postoji zloća.

I čitav film je takav.

Ne znam, da li je imao hrabrosti da ovaj film pogleda i jedan sa tijazom i parcelom od dvehiljade i četiristotine jutara.

Balint Vujkov

POVREMENI PREGLED

Nov časopis u Subotici. — Početkom ove godine g. Josip Šokčić je izdao svoj list pod tradicionalnim naslovom „Neven“. „Neven“ je pre pedeset godina pokrenio nacionalni borac g. Mijo Mandić. List je lutao po raznim rukama. Sada je opet u bunjevačkim rukama i zakatančen kukama i lancima za Bunjevce naveke. I to dobrim bunjevačkim katancima i lancima, koje mi jedino volimo.

Bunjevačko-šokačka vila. — Stari Antunovićev naslov je opet oživeo na listu koji će trajnije možda u budućnosti izlaziti. Izdat je svega jedan broj u obliku letka i to zato da bi se i ovaj list sačuvao onim Bunjevcima koji integralno jugoslovenski osećaju.

Desetgodišnjica „Književnog Severa“. — Prvu deceniju svog delovanja je navršio ovaj zaslužni subotički časopis 1. IV. ove godine. Sem toga, što je okupio lep broj književnika, naučnika i nacionalnih radnika iz svih krajeva, ovaj časopis je naročitu pažnju posvećivao Bunjevcima. Nadamo se da će još dugo obavljati svoju istina tešku, ali plemenitu dužnost.

„Sokolska Prosveta“ — poslednji broj donosi opširan napis o podunavskim Bunjevcima iz pera g. Dr. Ive Milića, profesora univerziteta. Članak odaje da je pisac dublje upoznat sa svim prilikama medju našim Bunjevcima, i da gleda na Bunjevce u glavnom sa simpatijom.

Muzički život Subotice. — Ove zime je u Subotici priredjen čitav niz uspehlih koncerata. Bilo ih je od pevaču narodnih pesama, pa do klasične crkvene muzike, pianiste, violinista. Od stranih je gostovalo bugarsko pevačko društvo „Rodina“.

NOVE KNJIGE LIRIKE

Korner Jeronim — Pjesme neba, Zagreb 1935. — Hrvatski mladi pjesnik Jeronim Korner izdao je unatrag nekoliko godina prvu zbirku pjesama „Blistavi Rub“. Pjesme su mu profinjene, više romantične, kratke i iskrene. Malo imamo ovakvih zbirki u doba t. z. socijalne literature. Prvom zbirkom našao je na prijem publike. Pred Uskrs objavio je novu zbirku „Pjesme Neba“. Kad nebi znali da studira u Zagrebu filozofiju, rekli bi da je kaki pobožni monah. Njegova nova zbirka je kao molitvenik originalnih pjesničkih molitava. A to odaje da je Korner duboko uvjeren u dogme katoličke crkve. Toliko topline, usporedba, osjećaja imade u novoj zbirci, da nas drži

satima u ekstazi. — Korner je zastupan i u „Lirici Grude“, a na Zagreb radio stanici mnoge je čitao svoje pjesme. — Kamo sreće da i Bunjevci posegnu za svom zbirkom. **V. H. B.**

Vinko Nikolić — Proljetna svitanja, Zagreb 1935. — Knjiga pjesama koja je obradovala mnoge čitaoce isto onako za Uskrs kao najsrdačnija čestitka. Iskrenom gestom pružio nam je naramak pravih, nostalgičnih proćućenih pjesama mladi pjesnik Nikolić. Ova knjiga je veliki dokaz, da lirika nije preživljena, nego naprotiv, pravi pjesnici idu uporedo s vremenom opisujući ono što obični ljudi ne opažaju a i ne mogu. Kao što proljeće gazi zimu, kašto nastaju svitanja, iskreni ton pjesme Nikolića otkriva nam ljepotu njegove ličnosti, majke, brata i rodnoga grada Šibenika. S pravom zbirka nosi naslov „Proljetna svitanja“. Odišu proljećem. Svitanjem. Molitvama. Uzdasima. Predivnim usporedbama. A to odaje zdrava, punog snage pjesnika; zauzima jedno od prvih mjesta u najmladjoj lirici. **V. H. B.**

Suradnici „Bunjevačkog kola“. — „B. kolo“, jedini bunjevački časopis okuplja oko sebe najmladje ljude Bunjevaca. Ono odgaja mlade, daje im u časopisu mesta, neka govore, neka se razvijaju. Bez pohvale: Od ljudi koji su počeli u našem časopisu suradjivati ima već pred celom jugoslovenskom javnosti poznatih. Svi mladi ljudi severne granice ovde su. U dvogodišnjem izlasku „Kola“ suradjivali su: Joso Šokčić, Vasa Stajić, Zora Topalović, Balint Vujkov, Jovan Mikić, Blaško H. Vojnić, Franjo Bašić, Kopunović Vladislav, Ante Vojnić Purčar, Drnić, Konjović, Snagan, Bartul Stipić, Ante Jakšić, Mladen Bošnjak i drugi.

U pažnju čitaocima. — Ko pozna i malo štampariju „Jugoslovenski Dnevnik“ kod kojeg smo bili prisiljeni štampati, neće nam zameriti, što smo bili tako neredovni. Medjutim, sada smo kod poštenog štampara i sigurno je da ćemo redovno mesečno izlaziti.

Urednik: Balint Vujkov, Ivanova 26. Izdaje: Jug. Nac. društvo „Biskup I. Antunović“. Vlasnik Dr. L. Matijević advokat